

Framtidens byer:

Byer med lavest mulig klimagassutslipp og godt bymiljø

Dette programnotatet skal danne grunnlag for invitasjon til et forpliktende samarbeid mellom staten og et utvalg kommuner for å utvikle klima- og miljøvennlige byer – betegnet som "Framtidens byer".

Mål

Hovedmålet for arbeidet med Framtidens byer er å redusere de samlede klimagassutslippene fra vegtransport, stasjonær energibruk, forbruk og avfall i byområdene og samtidig utvikle strategier for å møte framtidige klimaendringer.

Delmål for arbeidet er å forbedre det fysiske bymiljøet med tanke på sikkerhet, helse, opplevelse og næringsutvikling.

Intensjonen med programmet er å oppfylle målene gjennom økt samhandling mellom lokale, regionale og statlige myndigheter og med næringslivet. Vi vil utnytte tilgjengelige ressurser bedre, utvikle mer effektive virkemidler og prøve ut nye tiltak for å fremme klima- og miljøvennlige byer. Innsatsen skal på kort og lang sikt gi målbare resultater og gode eksempler som også skal komme andre byer og byregioner til gode og bidra til politikkutvikling på alle nivåer.

Oppgaver

Innsatsen skal konsentreres om virkemidler og tiltak på følgende områder:

1. Arealbruk og transport

- få til en arealbruk og et lokaliseringsmønster som reduserer transportbehovet og legger til rette for miljøvennlig transport
- styrke kollektivtransport, sykkelbruk og gange og stimulere til mer effektiv varetransport og andre fellesløsninger
- ta i bruk virkemidler som begrenser bilbruken, som for eksempel regulering av parkeringstilbud, kjøprising og andre lokale løsninger

2. Stasjonær energibruk i bygg

- redusere energibruken i boligbebyggelse, næringsbygg og offentlige bygg gjennom energiøkonomisering, utskifting av forurensende oppvarmingssystemer, bedre bygge- og isolasjonsløsninger m.v.
- ta i bruk fornybare energikilder, utnytte spillvarme, gjenvinne energi m.v.

3. Forbruksmønster og avfall

- arbeide for at både offentlige myndigheter og etater, næringslivet og befolkningen gjør mer miljø- og klimabevisste valg
- redusere utslippene fra avfallsproduksjon gjennom reduksjon av avfallsmengde, bedre kildesortering og økt material- og energigjenvinning og minimalisere avfallsmengde til deponi m.v.

4. Tilpasning til klimaendringer

- utvikle metoder som kan redusere virkningene av perioder med ekstremvær, for eksempel gjennom å redusere omfanget av harde overflatedekker og sikre og utvikle grønne områder, våtmarker og vassdrag for å absorbere og ta imot store nedbørsmengder
- forebygge skader på bebyggelse og infrastruktur ved bl.a. å ta hensyn til flom/stormer/havstigning ved forutseende lokalisering og utbygging

Gjennomføring av tiltak på de fire innsatsområdene skal bidra til å forbedre det fysiske bymiljøet generelt, også med tanke på sikkerhet, helse, opplevelse og næringsutvikling.

Det skal foretas en vurdering av effekten av klimatiltakene som grunnlag for prioritering, spesielt de tiltak som stat og kommune skal samarbeide om. Det utvikles metoder og indikatorer for å måle resultatet av innsatsen ved hjelp av fagmiljøer og konsulentbistand.

Det skal som del av programmet legges vekt på utadrettet informasjon, bl.a. for å skape forståelse og oppslutning til arbeidet.

Forpliktende avtaler

Samarbeidet mellom stat og deltakende kommuner og fylkeskommuner bør formaliseres gjennom intensjonsavtaler. På konkrete innsatsområder bør både byene og statlige myndigheter forplikte seg til å følge opp de planer og tiltak som det blir enighet om å gjennomføre. Dette vil gjøre det

mulig å oppnå bedre samspill mellom statlig og kommunal politikk og virkemidler¹.

Organisering

Deltakelse i programmet forutsetter klar politisk forankring og tydelige retningslinjer for det administrative arbeidet.

- Samarbeidet ledes av et årlig politisk toppmøte med statsråder, ordførere/byrådsledere og politisk ledelse i KS under ledelse av miljø- og utviklingsministeren.
- Et administrativt nettverksmøte mellom stat, kommune og KS, holdes om lag to ganger per år. Nettverket skal følge arbeidet, utveksle erfaringer, drøfte utfordringer, tiltak og virkemidler og foreslå saker for det politiske møtet og ev. for lokale myndigheter.
- For hvert av innsatsområdene kan det etableres egne faglige nettverk mellom berørte departementer og deltakende kommuner, dersom dette er ønskelig for å effektivisere arbeidet.

Det foreslås følgende samarbeidsform sentralt:

- Et statssekretærmøte med representanter fra Miljøvern-departementet, Samferdselsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet foretar avklaringer mellom departementene underveis.
- En administrativ gruppe mellom departementene forbereder disse møtene. Dette er viktig for å koordinere arbeidet på tvers av innsatsområdene.
- Arbeidet koordineres av MD som får hovedoppgaven med å sikre det løpende arbeidet for Framtidens byer. Det engasjeres en fagkoordinator for hvert av innsatsområdene: ATP, bygg/energi, forbruk/avfall og tilpasning. Det engasjeres i tillegg en informasjonsansvarlig for programmet.

Organiseringen i byene og byregionene bør så langt det er praktisk mulig bygge på eksisterende organisasjon og samarbeidsorganer, men dersom det er hensiktsmessig, kan aktørene selv beslutte nye samarbeidsformer. Samarbeid med næringsliv og befolkningen bør vektlegges.

Programperiode

Utviklingsarbeidet med Framtidens byer bør ha minst 6 års varighet (2009-2014) for å kunne gjennomføre fysiske tiltak samt utvikle og

¹ Eksempelvis bør avtaler der statlige midler til kollektivtransport inngår, følges opp med fylkeskommunale driftsmidler og kommunale restriksjoner på bilbruk og parkering samtidig som det blir lagt føringer for beslutning om arealbruk og enkeltlokaliseringer.

stabilisere ny praksis i næringslivet, offentlige virksomheter og i husholdninger.

Finansiering

Staten og de deltakende kommuner skal sammen bidra til å finansiere innsatsen. Dette vil i **hovedsak** skje ved prioritering og målrettet bruk av midler som ligger inne i statlige og kommunale budsjetter. For statens vedkommende kan dette for eksempel gjelde midler som ligger innenfor den økonomiske rammen i Nasjonal transportplan og innenfor de ordningene som Enova og Husbanken forvalter. Belønningsordningen for kollektivtransport kan være en aktuell finansieringskilde. Finansiering av tiltak må i utgangspunktet følge de ordinære budsjettprosesser og gjeldende støtteordninger. Det blir derfor viktig å komme med innspill tidlig i prosessene. For øvrig bør Framtidens byer bygge på igangsatte aktiviteter for å unngå overlapp, dobbeltarbeid og ukoordinerte prosesser. Det er også viktig at det enkelte departement beholder sitt sektoransvar i arbeidet.

Det vil også kunne tilføres friske midler over departementenes budsjetter til styrking av særlig prioriterte områder. Miljøverndepartementet vil bidra til å finansiere driften av programmet (koordinering, prosjektledelse, faglige ressurser, evaluering, informasjon) og bidra med strategiske midler for å fremme spleiselag mellom partene. For 2008 har Miljøverndepartementet avsatt 11,7 mill kr til etablering og oppstart av programmet.

De økonomiske rammene vil avklares i de årlige budsjettene i stat og kommuner. Omfang og innretning vil avhenge av innholdet i de forpliktende avtalene mellom staten og den enkelte deltakende kommune og fylkeskommune.